

Nr 21

Konstitutionsutskottets utlåtande i anledning av motioner angående måltidsraster vid arbetsplenium i riksdagen.

Konstitutionsutskottet har till gemensam behandling förehått:

1) de likalydande motionerna nr 261 i första kammaren av herrar *Hjorth* och *Paul Jansson* samt nr 336 i andra kammaren av fru *Thunvall* och herr *Lundmark*, vari hemställs, »att riksdagen måtte uppdra till talmanskonferensen att utreda frågan om lunchrast vid arbetsplenium»; samt

2) motionen nr 473 i första kammaren av fru *Segerstedt Wiberg* och herr *Ernulf*, vari hemställs, »att i riksdagsstadgan måtte intagas regler om lunch- och middagsraster under arbetsplena i kamrarna».

Texten till motionerna vid 1) är tryckt i *första* kammaren.

Frågans tidigare behandling

För kamrarnas plena gäller sedan länge den ordningen, att de fortgår utan avbrott tills de avslutas eller avbryts för fortsättande vid kvällsplenium. Avvikelser härifrån sker mycket sällan. Måltidsrast förekommer sålunda före kvällsplenium men inte annars. Vid flera tillfällen har fråga väckts om införande av lunchuppehåll. Under senare tid har detta spörsmål behandlats i förarbetena till 1933 års ordningsstadgor för kamrarna och till 1949 års reformer beträffande riksdagens arbetsformer samt även berörts av författningsutredningen.

Frågan om lunchuppehåll i arbetsplena upptogs av 1930 års kommitté för översyn av riksdagens arbetsformer i en skrivelse till talmännen angående vissa smärre reformer som kunde beslutas av dessa utan författningsändring. Kommittén anförde (se SOU 1931: 26 s. 167) att inom densamma ifrågasatts införande av måltidspaus under förmiddagsplena till undvikande av att kamrarnas ledamöter i stor utsträckning avlägsnade sig från förhandlingarna för att inta måltid. Kommittén hade ansett sig böra, utan att för egen del ta bestämd ståndpunkt i frågan, till talmännens övervägande framföra tanken på ett anordnande försöksvis av måltidspauser. Om sådana anordnades, borde plena börja kl. 10 i stället för som dittills kl. 11, och med hänsyn till det begränsade utrymmet i riksdagsrestaurangen borde pauserna förläggas till olika tider för de båda kamrarna. I sitt betänkande antecknade kommittén sedermera (SOU 1931: 26 s. 127) att några måltidspauser inte

kommit till stånd vid 1931 års riksdag. Bland riksdagens ledamöter torde meningarna vara synnerligen delade om lämpligheten av dylika pauser, uttalade kommittén, och beaktansvärda skäl torde också kunna anföras både för och emot en sådan ändring. Med hänsyn härtill ville kommittén inte framföra något förslag i detta avseende.

Vid 1933 års riksdag antogs nya ordningsstadgor för kamrarna i anslutning till de reformer som genomförts på grundval av nyssnämnda kommittés betänkande (FK 3:e tillf. utsk. nr 1, AK 6:e tillf. utsk. nr 1). Därvid hade första kammaren att ta ställning till en motion (nr 271) vari bl. a. yrkades att som regel plena skulle börja kl. 10 och avbrytas för lunch kl. 13—14. Utskottet (s. 14) antecknade att frågan om lunchpauser nyligen varit föremål för prövning av talmanskonferensen utan positivt resultat och att redan riksdagsrestaurangens begränsade utrymme omöjliggjorde införandet av en regel om bestämda lunchraster. Motionen avstyrktes och avslogs.

Frågan återupptogs vid 1943 års riksdag i en motion (I: 9 av herr Herlitz) vari bl. a. anfördes:

Enär det nu till dags torde ingå i levnadsvanorna för ett flertal av kamrarnas ledamöter att — någon gång mellan kl. 12 och kl. 14 — intaga lunch, och tiden för middagsätandet undan för undan framskjutes, medför den rådande ordningen mycket allvarliga olägenheter, i det att flertalet av kamrarnas ledamöter knappast kan undgå att någon gång under lunchtiden lämna plenisalarna. Det är överflödigt att understryka, hur hinderligt detta förhållande är för kamrarnas arbete. Det är också till men för riksdagens anseende, att den bibehåller arbetsvanor, som helt visst i äldre tid voro lämpliga, men som numera avsevärt förringa riksdagsarbetets effektivitet.

Olägenheterna kunna avhjälpas antingen genom sammanträdenas utsättande till något senare tidpunkt (exempelvis kl. 13.30) eller därigenom att de avbrytas vid lunchtid under ungefär en timme — varvid, med hänsyn till utrymmet i riksdagsrestauranten, avbrottet icke bör inträffa samtidigt i båda kamrarna. Den förra utvägen kan med fördel anlitas i början av riksdagen, medan arbetsbördan ännu är jämförelsevis ringa. Den senare utvägen ligger däremot närmast till hands under de tider då arbetsbelastningen är större.

Motionären hemställde, att bestämmelser om måltidsraster skulle intas i riksdagens reglementariska föreskrifter. Konstitutionsutskottet (nr 13) avstyrkte motionen utan att närmare ingå på sakfrågan, under uttalande att frågan om en allmän översyn av riksdagens arbetsformer var föremål för utskottets behandling. I ett memorial hösten samma år (nr 16) hemställde utskottet sedermera, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t begära en skyndsamt utredning av frågan om revision av riksdagens arbetsformer. Riksdagen biföll denna hemställan.

Spörsmålet om lunchuppehåll upptogs av 1943 års sakkunniga som i anledning av nämnda riksdagsbeslut tillkallades för översyn av riksdagens arbetsformer. De sakkunniga (SOU 1944: 8 s. 49) överlade med talmännen

i frågan. Därvid framkom att gemensamma lunchraster ansågs inge starka betänkligheter, inte minst med hänsyn till de praktiska svårigheter som måste uppstå då det gällde att avbryta en debatt vid en på förhand bestämd tidpunkt. De sakkunniga uttalade för egen del att de ansåg, att införande av lunchrast skulle vara en beaktansvärd rationaliseringsåtgärd, men att de avstått från att framlägga förslag därom med hänsyn till de praktiska svårigheter som var förenade med en sådan reform. Enligt de sakkunnigas mening var emellertid uppslaget förtjänt att försöksvis prövas genom utnyttjande av möjligheten att avbryta sammanträde.

I det betänkande angående riksdagens arbetsformer som framlades av 1946 års sakkunniga intogs bl. a. ett detaljerat förslag rörande dispositionen av riksdagens arbetsvecka (SOU 1947: 79 s. 42). Schemat innebar bl. a. att varje förmiddag tisdag t. o. m. fredag skulle anslås till utskottsarbete med början kl. 10 och slut kl. 13 på tisdagar och eljest kl. 12.30 och att eftermiddagarnas arbete, såväl utskottssammanträden som kammарplena, skulle börja kl. 14. De sakkunniga antecknade att den i 1943 års motion väckta frågan om införande av lunchraster i regel skulle lösas automatiskt med den föreslagna ordningen.

Det särskilda utskott, som vid 1948 års riksdag beredde frågan om revision av riksdagens arbetsformer, uttalade på den här aktuella punkten i sitt av riksdagen godkända utlåtande (nr 1 s. 31 f), att det inte fann det lämpligt att föreslå en så detaljerad plan för riksdagens arbetsvecka som de sakkunniga upprättat. Även i konkreta detaljer avvek utskottet från de sakkunnigas rekommendationer. Frågan om lunchraster berördes ej. Utskottet underströk dock särskilt, att långa sammanhängande plena såvitt möjligt borde undvikas.

Frågan om lunchuppehåll i kammарplena berördes även av *författningsutredningen* som uttalade sympatier för en ordning, enligt vilken plenum ej pågår under vanlig lunchtid, men avböjde att föreslå en föreskrift om lunchuppehåll på grund av de därmed förenade praktiska svårigheterna. Utredningen föreslog bestämmelser av innehåll bl. a., att sammanträde inte borde hållas under annan tid än kl. 10—19 och inte finge pågå efter kl. 20 utan riksdagens medgivande (tilläggsbest. till FRO 1: 9, SOU 1963: 16 s. 79). I motiven anförde utredningen följande om riksdagens plena (SOU 1963: 18 s. 31 f):

Särskilda utskottet uttalade år 1948, att långa sammanhängande plena om möjligt borde undvikas. De olägenheter, som sådana sammanträden medför, ligger enligt utredningens mening i öppen dag. För att motverka dessa olägenheter har i riksdagen tidigare föreslagits, att lunchtiden bör hållas »fri» från sammanträden. Genom att icke låta sammanträdena börja förrän tidigast kl. 14 vinnes samma syfte. En sådan ordning förutsätter, att det hålles flera arbetsplena än för närvarande, något som utredningen för sin del vill rekommendera. Utredningen har även övervägt en bestämmelse av innebörd, att riksdagssammanträde ej må hållas mellan kl. 13 och 14.30, men låtit tanken falla på grund av de svårigheter i praktiskt hänseende, som

därigenom skulle uppstå. Däremot anser utredningen, att sammanträde normalt ej skall hållas efter kl. 19. Givet är, att undantag härifrån måste kunna ske, särskilt mot slutet av ett riksmöte. Enligt utredningens mening bör talmannen äga besluta att sammanträde skall pågå efter kl. 19, dock ej längre än till kl. 20. För att sammanträde skall få pågå efter sistnämnda tid bör fordras riksdagens medgivande.

Det må även nämnas att utredningen föreslog ett särskilt stadgande om att beslut om avslutande av eller uppehåll i plenum skulle fattas av riksdagen utan föregående överläggning (FRO 1: 10). I motiven pekades bl. a. på det middagsuppehåll som i praxis förekommer ca kl. 17—19.30 då kvällsplenum hålls.

Utskottet

Förevarande motioner åsyftar främst att lunchuppehåll skall göras i kamrarnas arbetsplena. Utskottet vill i anledning härav erinra om att plentidens längd utgör en av de vanligaste praktiska frågorna i samband med övergång till en enkammarriksdag med väsentligt flera ledamöter än den nuvarande andra kammaren. Enligt utskottets uppfattning är det, oavsett vilken mening som hyses i sakfrågan i och för sig, olämpligt att i ett läge, då en ändring av kammarsystemet i den angivna riktningen kan komma att genomföras inom få år, införa en ändrad ordning för kamrarnas plena på sätt motionärerna åsyftar. Utskottet hemställer därför,

att motionerna

1) I: 261 och II: 336; samt

2) I: 473

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 21 februari 1967

På konstitutionsutskottets vägnar:

GEORG PETTERSSON

Närvarande:

från första kammaren: herrar Georg Pettersson, Torsten Andersson, Damström, Erik Olsson, fru Segerstedt Wiberg, herrar Dahl*, Sörenson, Dahlberg, fröken Stenberg och herr Svenungsson; samt

från andra kammaren: herrar Adamsson, Henningsson, fru Thunvall, herrar Hamrin i Jönköping, Larsson i Luttra, Andersson i Billingsfors*, Mossberg, Norrby och Werner.

* Ej närvarande vid justeringen.

Reservation

av fruor *Segerstedt Wiberg* och *Thunvall*.